

КРИТЕРІЇ РОЗМЕЖУВАННЯ ВТРУЧАННЯ В ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКА ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ (СТ. 343 КК УКРАЇНИ) І СУМІЖНИХ ЗЛОЧИНІВ

**Білий Я.В.,
студент**

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Стаття присвячена аналізу важливих проблемних питань щодо кваліфікації злочину, передбаченого ст. 343 КК України, – втручання в діяльність працівників правоохоронних органів, оскільки втручання в їхню діяльність стає перешкодою у виконанні ними своїх обов'язків. І такі втручання стають доволі не рідкісним явищем. Окремо потребують уваги проблеми щодо розмежування ст. 343 КК України і суміжних злочинів. Такими злочинами визнаються опір працівникові правоохоронного органу (ст. 342 КК України), втручання у діяльність державного діяча (ст. 344 КК) та інші.

Ключові слова: втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, опір працівникові правоохоронного органу, насильство, умисне заподіяння смерті.

Белый Я.В. / КРИТЕРИИ РАЗГРАНИЧЕНИЯ ВМЕШАТЕЛЬСТВА В ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ РАБОТНИКА ПРАВООХРАНИТЕЛЬНОГО ОРГАНА (СТ. 343 УК УКРАИНЫ) ОТ СМЕЖНЫХ ПРЕСТУПЛЕНИЙ / Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина

Статья посвящена анализу важных проблемных вопросов о квалификации преступления, предусмотренного ст. 343 УК Украины, – вмешательство в деятельность работников правоохранительных органов, поскольку вмешательство в их деятельность становится препятствием в выполнении ими своих обязанностей. И такие вмешательства становятся довольно нередким явлением. Отдельно требуют внимания проблемы по разграничению ст. 343 УК Украины и смежных преступлений. Такими преступлениями признаются сопротивление работнику правоохранительного органа (ст. 342 УК Украины), вмешательство в деятельность государственного деятеля (ст. 344 УК) и другие.

Ключевые слова: вмешательство в деятельность работника правоохранительного органа, сопротивление работнику правоохранительного органа, насилие, умышленное причинение смерти.

Bilyi Y.V. / CRITERIA FOR DISTINCTION INTERFERENCE IN WORK OF LAW ENFORCEMENT BODIES (ART. 343 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE) FROM RELATED CRIMES / Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

The purpose of this article is to analyse the important problems concerning qualification of the crime under Art. 343 of Criminal Code of Ukraine, interference in work of law enforcement bodies, interference in law enforcement, concerning interference in their activities that becomes an obstacle in the performance of their duties. Moreover, these interventions are not quite rare. Because of the nature of law enforcement, international and national legislation of many states contain a number of legal safeguards of the exercising of powers of law enforcement agencies. Among them, an important role of the legal provisions providing criminal liability for interference with law enforcement officials.

Some problems need attention on the delimitation of Art. 343 of the Criminal Code of Ukraine from related crimes. These crimes are resistance to the law enforcement officer (Art. 342 of the Criminal Code of Ukraine), p. 344 of the Criminal Code (interference with a statesman). Considering that this differentiation is based on the content of different elements of the crime, the research of such signs devoted to this work.

Comparing the signs act Art. 342 and 343 of the Criminal Code of Ukraine, we can conclude that in the first case has the character of an act of resistance, and the second – interference in the activities. The main distinction between crimes under Art. Art. 342 and 343 of the Criminal Code of Ukraine is the content and the nature of the act causing violence.

Key words: interference in work of law enforcement bodies, resisting a law enforcement officer, assault, intentional infliction of death.

Актуальність. Важливість розгляду та аналізу проблемних аспектів такого злочину, як втручання в діяльність працівників правоохоронних органів, очевидна, оскільки втручання в їхню діяльність стає перешкодою у виконанні покладених на них службових обов'язків.

Останнім часом все частіше мають місце випадки втручання в діяльність працівника правоохоронного органу. Виходячи зі специфіки діяльності працівників правоохоронних органів, міжнародно-правові акти та національне законодавство багатьох держав містять низку правових гарантій реалізації повноважень, покладених на працівників правоохоронних органів. Серед них важлива роль належить правовим нормам, що передбачають кримінальну відповідальність за втручання в діяльність працівників правоохоронного органу.

Чинний в Україні Кримінальний кодекс (далі – КК) передбачає відповідальність за вплив у будь-якій формі на працівника правоохоронного органу з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків.

У зв'язку із цим окремого розв'язання потребує вирішення основних проблем розмежування юридичного складу злочину, передбаченого ст. 343 КК України, та юридичних складів інших суміжних злочинів. Одним із таких юридичних складів суміжних злочинів визнається опір працівникові правоохоронного органу (ст. 342 КК України). Основними проблемами, пов'язаними з розмежуван-

ням злочинів, передбачених ст. 343 та ст. 342 КК України, на мій погляд, є такі: втручання в діяльність працівника правоохоронного органу та опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, члену громадського формування. Враховуючи, що таке розмежування здійснюється на основі змісту відмінних ознак складів злочинів, дана робота присвячена дослідженню таких ознак. Це й становить її мету.

1. Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 342 КК України, характеризується: 1) діянням – опором представникові влади, працівникові правоохоронного органу, члену відповідного громадського формування або військовослужбовцю; 2) часом вчинення злочину – під час виконання представником влади, у т. ч. працівником правоохоронного органу, службових обов'язків; членом громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцем – покладених на них обов'язків щодо охорони громадського порядку.

2. Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 343 КК України, характеризується дією і полягає у впливі в будь-якій формі на працівника правоохоронного органу. Вплив на працівника правоохоронного органу може полягати в конкретних діях, спрямованих на перешкоду виконанню цим працівником службових обов'язків або на те, щоб добитися прийняття незаконних рішень.

Порівнюючи ознаки діяння в ст. 342 і у 343 КК України, можна зробити висновок, що у першому випадку вчинене діяння має характер опору, а у другому – втручання в діяльність. Опір – це активна фізична протидія здійсненню відповідними працівниками своїх обов'язків. Коло обов'язків, здійсненню яких вчиняється опір, залежить від виду потерпілого, якому вчиняється опір [4, с. 122]. Втручання у діяльність – вплив у будь-якій формі на працівника правоохоронного органу.

3. Час вчинення злочину. Згідно зі статтею 342 КК України, вчинення злочину здійснюється під час виконання працівником правоохоронного органу службових обов'язків, що вказує на момент реалізації ним наданих йому прав та виконання обов'язків, які передбачені відповідними нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність представника влади або органу, в якому він працює. Наприклад, член громадського формування може виступати потерпілим від цього злочину лише під час здійснення ним функцій із забезпечення охорони громадського порядку чи державного кордону. Військовослужбовець виступає потерпілим від цього злочину лише під час виконання обов'язків з охорони громадського порядку.

4. Спосіб вчинення злочину. Насильством у складі злочину, передбаченого ч. 3 ст. 342 КК, охоплюється умисний злочин, що посягає на життя або здоров'я іншої людини, який здійснюється шляхом протиправної безпосередньої дії на її організм, її органи. Це можуть бути тілесні ушкодження, незаконне позбавлення волі, зв'язування або інші насильницькі дії. Заподіяння потерпілому при вчиненні опору тяжкого тілесного ушкодження або смерті за наявності підстав потребує додаткової кваліфікації залежно від виду потерпілого та тяжкості наслідків, що настали, відповідно за ч. 3 ст. 345, ч. 3 ст. 350, ст. 348 чи п. 8 ч. 2 ст. 115 КК України. Поняттям погрози охоплюється залякування потерпілого будь-яким фізичним насильством.

У ст. 343 КК України не вказано такої ознаки, як насильство, проте на працівника правоохоронного органу може здійснюватися вплив шляхом насильства. Застосування насильства підлягає додатковій кримінально-правовій оцінці за відповідними статтями Особливої частини КК (зокрема, ст. ст. 342, 345, 348).

Таким чином, основним критерієм розмежування злочинів, передбачених ст. ст. 342 і 343 КК України, є зміст діяння та характер заподіяння насильства.

5. Окремого розгляду потребують ситуації, за яких застосування насильства як способу вчинення злочинів, передбачених ст. ст. 342, 343 КК України, впливає на їх кваліфікацію за сукупністю злочинів, передбачених статтями Особливої частини КК.

Умисне заподіяння смерті в результаті умисного знищення чи пошкодження майна працівника правоохоронного органу не охоплюється ч. 2 ст. 347 КК і потребує додаткової кваліфікації залежно від конкретних обставин справи за статтями 115 або 348 КК. За сукупністю злочинів (за ч. 1 ст. 347 і статтями 121, 122 або ч. 2 ст. 125 КК) слід кваліфікувати дії винного, який при вчиненні розглядуваного злочину бажав чи свідомо допускав заподіяння потерпілому тяжких, середньої тяжкості тілесних ушкоджень або легких тілесних ушкоджень, що спричинили короточасний розлад здоров'я або незначну втрату праездатності.

6. Перелік потерпілих у ст. 344 КК (втручання у діяльність державного діяча) є вичерпним. Потерпілими від цього злочину є лише службові особи, перелічені в диспозиції ч. 1 ст. 344: 1) Президент України; 2) Голова Верховної Ради України; 3) народний депутат України; 5) Прем'єр-міністр України; 6) член Кабінету Міністрів України; 7) Уповноважений Верховної Ради України з прав людини або його представник; 8) Голова Рахункової Палати або член Рахункової палати; 9) Голова або член

Центральної виборчої комісії; 10) Голова Національного банку України; 11) член Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення; 12) Голова Антимонопольного комітету України; 13) Голова Фонду державного майна України; 14) Голова державного комітету телебачення і радіомовлення України. При цьому потерпілими можуть виступати особи, обрані чи призначені на зазначені посади у порядку, встановленому законом. Втручання в діяльність державних діячів, які очолюють правоохоронні органи і не увійшли до наведеного переліку (наприклад, Генеральний прокурор України), слід кваліфікувати за ст. 343 КК [3, с. 356].

В іншому випадку адресатом погрози є тільки особи, зазначені у ст. 350 КК статті. Погроза щодо службової особи, яка є одночасно працівником правоохоронного органу, застосована з метою припинення його діяльності або зміни її характеру, є втручанням у діяльність працівника правоохоронного органу і підлягає кваліфікації за ст. 343 КК, а поєднана з примушенням до виконання явно незаконних дій – опором і кваліфікується за ч. 3 ст. 342 КК. Так само слід кваліфікувати погрозу щодо службової особи, яка одночасно є представником влади.

З урахуванням зазначеного вище слід розглянути окремі проблеми кваліфікації злочину, передбаченого ст. 343 КК. Так, виходячи з правозастосовної практики вплив на працівника правоохоронного органу шляхом захоплення чи утримання заручниками його самого, або близького родича, або співробітника охоплюється ст. 147 і додаткової кваліфікації за ст. 343 КК не потребує [2, с. 132].

Вплив на працівника правоохоронного органу шляхом підкупу належить кваліфікувати за сукупністю статей 343 і 369 КК як надання неправомірної вигоди службовій особі, а якщо це перешкодило запобігти злочину чи затримати особу, яка його вчинила, то і за ч. 2 ст. 343 КК.

Слід також зазначити, що окремі форми втручання в діяльність працівників правоохоронних органів виділені законодавцем в якості самостійних складів злочину, наприклад: ст. 357, ст. 381, ст. 387, ст. 388 КК. У зв'язку із цим вони завжди потребують самостійної кваліфікації і не утворюють сукупності зі ст. 343 КК. При цьому важко погодитися з точкою зору І. М. Залялової, що зазначені форми є спеціальними щодо втручання, передбаченого у ст. 343 КК [1, с. 68]. На мою думку, положення ст. 343 КК та зазначених статей встановлюють відповідальність за різні самостійні, альтернативні види втручання, а отже, вони не співвідносяться між собою як загальні та спеціальні.

Отже, дослідивши питання щодо кримінальної відповідальності за втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, варто зробити такі **висновки**.

При розмежуванні понять «опір представникові влади» та «вплив у будь-якій формі» слід враховувати, що опір являє собою винятково активну фізичну протидію реалізації представником влади своїх повноважень, а вплив при втручанні у діяльність може здійснюватися у будь-якій формі.

На відміну від ст. 343 КК, в ч. 2 ст. 342 КК є ознака «під час виконання...покладених...обов'язків щодо охорони громадського порядку». У ч. 2 ст. 343 КК визначена така кваліфікуюча ознака, що пов'язана з виконанням працівником правоохоронного органу тих службових обов'язків, які стосуються запобігання злочину чи затримання особи, яка його вчинила.

Тому при розмежуванні складів цих злочинів слід враховувати такі критерії, які пов'язані з моментом реалізації наданих особі повноважень.

При визначенні особливо кваліфікуючих ознак в ч. 3 ст. 342 КК законодавець визначає застосування «насильства» або «погрози застосування насильства» до виконання явно незаконних дій, що позначає конкретні ознаки способу і мети вчинення злочину.

При розмежуванні ознак вказаних складів злочинів слід враховувати особливості їх юридичної конструкції. Зокрема, в окремих випадках при характеристиці таких складів слід вра-

ховувати настання певних наслідків як результату насильства або погрози ч. 3 ст. 342 КК; як результату запобігання злочину чи затриманню особи, яка його вчинила ч. 2 ст. 343 КК.

ЛІТЕРАТУРА

1. Залялова І. М. Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, вчинене службовою особою з використанням свого службового становища / І. М. Залялова // Підприємництво, господарство і право ; Ін-т приватного права і підпр-ва АПРН України та інш. – Київ, 2006. – № 2. – С. 125.
2. Навроцький В. О. Основи кримінально – правової кваліфікації : [навч. посібник]. – К. : Юрінком Інтер. – 2006. – с. 245.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за редакцією М. І. Мельника та М. І. Хавронюка. – К. : Канон, 2009. – с. 539.
4. Потєбенько М. О. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / під заг. ред. М.О. Потєбенька, В.Г. Гончаренка. – К., «Форум», 2007. – с. 201.

УДК 343.222.4(4)

ОСНОВНІ ЗАСАДИ РЕАЛЬНОГО ПРИНЦИПУ ПРОСТОРОВОЇ ДІЇ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ

Кедик В.П.,

аспірант кафедри кримінального права

Національний університет «Одеська юридична академія»

У статті аналізуються принципи дії кримінального закону в просторі, регламентовані в кримінальному законодавстві України, які пов'язані, насамперед, з інтеграцією України у світове співтовариство. Автор розглядає проблеми притягнення іноземців та осіб без громадянства, що не проживають постійно в Україні, до кримінальної відповідальності згідно з реальним принципом.

Ключові слова: злочин, кримінальна відповідальність, реальний принцип, іноземці, особи без громадянства, територія, визначення, кримінально-правова юрисдикція, принцип громадянства та територіальний, кримінальний закон.

Кедик В.П. / ОСНОВНЫЕ НАЧАЛА РЕАЛЬНОГО ПРИНЦИПА ПРОСТРАНСТВЕННОГО ДЕЙСТВИЯ УГОЛОВНОГО ЗАКОНА / Национальный университет «Одесская юридическая академия», Украина

В статье анализируются принципы действия уголовного закона в пространстве, регламентированные в уголовном законодательстве Украины, которые связаны, прежде всего, с интеграцией Украины в мировое сообщество. Автор рассматривает проблемы привлечения иностранцев и лиц без гражданства, не проживающих постоянно в Украине, к уголовной ответственности в соответствии с реальным принципом.

Ключевые слова: преступление, уголовная ответственность, реальный принцип, иностранцы, лица без гражданства, территория, определения, уголовно-правовая юрисдикция, принцип гражданства и территориальный, уголовный закон.

Kedik V.P. / BASIC PRINCIPLES OF THE REAL PRINCIPLE OF THE SPATIAL APPLICATION OF CRIMINAL LAW / National University «Odesa Law Academy», Ukraine

As a result of fundamental changes in contemporary society, the problems of criminal law to date actualized interest and elucidated the new level of understanding and approaching to the role of the individual in public life, which necessitates the application of more adequate and subtle means of criminal law effects. Action national law made in his characteristic fields – in time, in space. The article deals with the criminal law in space, due to the fact that is most important in terms of international and domestic criminal law. In recent years, demand has increased the active fight against crime, aimed at resolving the country's law and order and protect the rights and interests of citizens, as well as the needs of the need to further develop and study the largest and most complex theoretical issues in criminal law. Adopted in 2001, the new Criminal Code for the first time in many years, secured places without a real principle of criminal law in space. This principle is largely solves the problem of the criminal responsibility of foreigners and stateless persons sovershivshh crime grave and especially grave crimes against the interests of Ukraine and Ukrainian citizens. By analyzing existing legislation in this area found a series of contradictions, which in practice can cause problems in qualifying acts committed outside Ukraine, and the perpetrators brought to criminal responsibility.

Key words: crime, criminal responsibility, real principle, foreigners and stateless persons, territory, definition of criminal-law jurisdiction, principle of citizenship and territoriality criminal law.

Міграція людських потоків, що в цілому розглядається як позитивний момент розвитку людського суспільства, деякою мірою неминуче породжує і негативні наслідки. Зростає число злочинів, що порушують інтереси низки держав: незалежний обіг наркотичних засобів і психотропних речовин, корупційні злочини, відмивання «брудних» грошей і т. д. При визначенні злочинності та карності діяння є певні складнощі, пов'язані з вирішенням питання про просторову дію кримінального закону та зі створенням і роботою міжнародних та інтернаціональних судів, а також зближенням і взаємодією різних національно-правових систем.

Основи інституту дії кримінального закону в просторі в кримінальному праві неодноразово ставали предметом досліджень таких науковців, як: М.І. Блум, Я.М. Брайнін, А.І. Бойцов, Б.В. Волженкін, Н.Д. Дурманових, М.І. Кова-

льов, А.А. Тіллі, М.Д. Шаргородский, А.С. Якубов, Л.В. Иногамова-Хегай, А.Г. Князев, М.І. Ковальов, А.В. Наумов, О.М. Медведєв, М.Г. Мельников, О.І. Моїсєєв. Реалізація кримінальних законів досліджувалася в працях С.В. Благова, Ю.В. Голика, Т.Г. Даурова, В.А. Оливної, А.Н. Ігнатова, В.Н. Кудрявцева, Н.Ф. Кузнєцова, І.І. Карпеця, В.Є. Квашиє, С.Г. Келіна, А.С. Михліна, В.П. Панова, І.І. Солодкіна, А.А. Тер-Акопова, Ю.А. Тихомирова та інших учених.

Реальний принцип дії кримінального закону в просторі, закріплений у ст. 8 КК України 2001 р., не є новим ні для теорії, ні для права. Даний принцип був відомий ще в давнину (Уложение о наказаниях и исправлениях 1845 г., Уголовное уложение 1903 г.). Свого часу він був відображений і в радянському кримінальному праві (КК РСФСР 1922 р.), проте потім законодавець від нього відмовився.